

Kazuo Ishiguro en çok hayranlık duyduğum yazarlardandır... İlk romanı olan *Uzak Tepeler*'i 1982 senesinde çıkaran Ishiguro yazdığı yedi roman ile 2017 senesinde Nobel Edebiyat Ödülü'ne layık görülmüştü. Mart ayında çıkan, geçtiğimiz ay da *Lale Akalın* tarafından Türkçeye çevrilen *Klara ile Güneş* (YKY) ise, Ishiguro'nun sekizinci, Nobel'i aldıktan sonraki ilk romanı.

ANIL
ABA

ISHIGURO'NUN YENİ DİSTOPYASI: Klara ile Güneş

Günden Kalanlar'da, mesleğini her şeyin üzerinde tutan ve en az bir robot kadar vazifeşinas olan baş uşak Stevens'a da hepimiz üzülmüştük. Ne kadar olsa da Stevens bir insan fakat Klara bir insansı robot. İnsansı robotların kalpleri olur mu? Yapay zekâlı bir robota üzülebilir miyiz? Ya da üzülmeli miyiz?

Kazuo
Ishiguro

Lorna Ishiguro

Her ne kadar Ishiguro romanları, yazarın ismi sebebiyle, bizdeki kitapçıların "Uzak Doğu edebiyatı" reyonuna koyuluyorsa da aslında Uzak Doğu edebiyatından çok İngiliz edebiyatı olarak kategorize etmek daha doğru olur. Zira Ishiguro, beş yaşındayken ailesiyle birlikte Japonya'dan İngiltere'ye göç etmiş, İngiltere'de büyümüş ve bütün eğitimini İngiliz okullarında almıştır. Bundan ötürü İngiltere'yi, Ada coğrafyasını, İngiliz tarihini ve kültürünü çok daha iyi tanır.

Ishiguro *janrlar arası* yazabilen bir çağdaş edebiyat ustası... **Günden Kalanlar**'da bir dönem hikâyesi anlatırken **Beni Asla Bırakma**'da yumuşak bilim kurgunun, **Gömülü Dev**'de fantastik kurgunun, **Öksüzlüğümüz**'de polisiyenin sınırlarında dolaşabiliyor. Sör Kazuo Ishiguro, romanlarının sanıldan daha fazla birbirine benzediğini; görünüşün, zaman ve mekânın değiştiğini ama her kitabında aynı konuları, rafine ederek veya biraz farklı bir yerden bakarak, tekrar tekrar yazdığını söylüyor. Bu bakıma **Klara ile Güneş**'in de Beni Asla Bırakma, Günden Kalanlar, Gömülü Dev ve hatta Uzak Tepeler'in yeniden yazılmış hali olduğunu söyleyebiliriz.

KLARA İLE GÜNEŞ

Yakın gelecekte Hoppervari bir Amerikan şehrinde geçen romanın anlatıcısı ana karakteri olan **Klara**, annesinin 14 yaşındaki kızı Josie için satın aldığı bir *Yapay Arkadaş*, yani YA'dır. Kitabın 35 sayfalık birinci, ve bence en güzel, bölümü YA'ların satıldığı bir mağazada geçer. Vitrinde olduğu zamanlarda sürekli dışarıyı gözlemleyen B2 model Klara, yanındaki diğer YA'lara göre biraz daha dikkatli ve empatik, belki bu yüzden de daha insansı bir YA'dır. Yeni çıkan B3'ler gibi akrobatik hareketler yapamıyor da olsa "etrafında gördüğü her şeyi özümleme ve harmanlama yeteneği şaşırtıcıdır" (s. 43).

YA'lar dünyayı insanlardan biraz farklı algılamaktadırlar. Mesela güneş enerjisiyle çalışan Klara, gri bir günde, vitrinden dışarı bakarken evsiz bir dilenci ve köpeğinin uzun bir süre kıpırdamadan yattıklarını görünce onların ölümlerini zanneder. Fakat ertesi gün, güneş açınca, ayaklandıklarını gördüğünde insanların da güneş ile beslendiklerini düşünmeye başlar. Hatta ilerleyen bölümlerde, arkadaşlık ettiği

Josie'nin ölümcül hastalığını yine güneş ile tedavi etmeye çalışacaktır.

TEKNOLOJİ VE TOPLUMSAL EŞİTSİZLİK

Ishiguro'nun Klara ile Güneş'te işlediği temalardan biri, diğer romanlarında olduğu gibi, *toplumsal eşitsizlik*. Bunun ilk örneğini YA mağazasının karşısındaki kaldırımda yatan dilenci adam olarak görüyoruz. Daha derin bir eşitsizlik ise eğitim sisteminde karşımıza çıkıyor. Klara'nın (yapay) arkadaşlık ettiği Josie genetik müdahaleyle "yükseltilmiş" [İngilizcesinde "lifted"] bir çocuktur. Josie'nin çocukluk sevgilisi olan komşu çocuğu Rick ise, ailesi yoksul olduğu için, yükseltilmemiştir. Bu yüzden hem Josie ile Rick arasında hem de her ikisinin anneleri arasında hep bir gerginlik vardır. Çünkü en iyi okullara sadece *yükseltilmiş* çocuklar girer. *Atlas Brookings* gibi bazı iyi okullar yükseltilmemiş çocukları da kabul ederler ama bunun ihtimali yüzde ikiden azdır (s. 114). Dolayısıyla bu vahşi meritokratik düzende Josie, birlikte gelecek planları yaptıkları Rick'in önündedir.

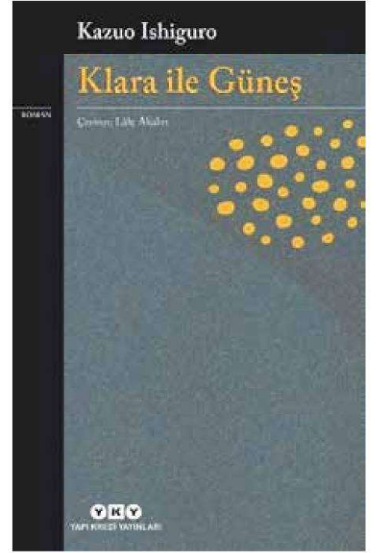
Fakat bu genetik yükseltme oldukça riskli bir müdahaledir. Nitekim Josie'nin annesi, ilk çocukları Sal için bu riske girmiş ve Sal bir noktada hayatını kaybetmiştir (burada Ishiguro *Uzak Tepeler*'deki dramı yeniden yazıyor). Hâlâ ilk evladının acısını yaşarken Josie'nin de hastalanması anneyi kendine, Josie'ye

ve Rick'in annesine karşı zor durumda bırakır. Josie'nin de ölmeye ihtimalini düşünen aile, baştan beri ipuçları okuyucuya verilen, "şeytani" bir plan hazırlamıştır.

GÜVENİLMEZ ANLATICI

Ishiguro'nun romanlarında sık kullandığı bir hikâye yöntemi Nabokov'un Solgun Ateş'inde, Dövüş Kulübü'nde, Olağan Şüpheliler'de veya Forrest Gump'ta gördüğümüz "güvenilmez anlatıcı" kullanımıdır. Anlatıcı güvenilmezliği okuyucuya yeterli bilgi aktarmayarak (bkz. Agatha Christie romanları), bazen zihinsel bir hastalık nedeniyle (bkz. Patrick Bateman), bazen düpedüz yalan söyleyerek (bkz. Verbal Kint), bazen de kendi kafa karışıklığıyla (bkz. Uzak Tepeler'deki Etsuko) verir. Ishiguro'nun güvenilmez anlatıcıları Kint gibi yalancı veya Kinbote gibi deli değil, belki Gump veya Caulfield gibi naif karakterler olur (bkz. baş uşak Stevens).

Klara'nın güvenilmez anlatımı hem çocuksu ve naif karakterinden hem de elektronik sistemdeki kısa süreli hatalardan kaynaklanır. Öte yandan, *Beni Asla Bırakma*'da olduğu gibi, *Klara ile Güneş*'te de ana karakter zaten olan bitenin tam manasıyla farkında değildir. Nasıl bir distopyanın içinde olduklarını sayfalar ilerledikçe fark ederler. Bu spekülâtif gelecek okuyucuya, klasik Ishiguro tarzıyla, damla damla aktarılır. Her bölümde kurgu dünyaya dair yeni bir şey açığa çıkar. Dolayısıyla biz de

Klara ile aynı anda öğreniriz etrafı ve aslında neler döndüğünü.

İNSANLAR YAPAY ZEKÂLI ROBOTLARA KARŞI

Ishiguro romanları biraz karanlık ve soğuk olur. Klara ile Güneş de bir istisna değil. Kapitalizmde denetimsiz bir şekilde ilerleyen teknolojinin ne gibi toplumsal ve insani sonuçlar doğuracağını yine karanlık ve hüznü bir şekilde anlatıyor Ishiguro bizlere. Mesela alien bir tiyatro salonunun önünde beklediği bir bölümde "Bunlar zor bulunan koltuklar. Makinele-re tahsis edilmemeli. Eğer bu makineyi tiyatroya sokacak olursanız buna itiraz edeceğiz... Önce işlerimizi elimizden alıyorlar. Sonra tiyatrodaki koltuklarımızı." der bir kadın Klara'nın duyacağı şekilde (s. 207). Yani, tıpkı **Detroit: Become Human** ve **Deus Ex: Mankind Divided** oyunlarında olduğu gibi, hem insanlarla yapay zekâlı robotlar arasında hem de insanlarla "yükseltilmiş insanlar" arasında birer çatışma vardır.

Roman boyunca ilmek ilmek işlenen teknolojik işsizlik, iklim değişikliği, ekonomik eşitsizlik ve yalnızlık temalarının yanı sıra "İnsan olmak nedir?" gibi daha felsefi bir soruya da cevap arıyor Ishiguro. Klara, Rick'i ziyarete gittiğinde Rick'in annesinin "İnsan senin gibi bir misafire nasıl davranacağını bilemiyor. Mesela gerçekten misafir misin? Yoksa sana elektrik süpürgesiymişsin gözüyle mi bakmalyım?" sorularına maruz kalır (s. 127). Daha sonra "İnsan kalbine inanır mısın? Sadece organ olarak sormuyorum besbelli ki. Şiirsel anlamda konuşuyorum. İnsan kalbi. Böyle bir şey olduğunu düşünüyor musun? Her birimizi özel yapan, birey yapan bir şey?" diye sorar Josie'nin babası Klara'ya (s. 188).

Sonunda Klara'nın yalnızlığına üzülmemek elde değil. Günden Kalanlar'da, mesleğini her şeyin üzerinde tutan ve en az bir robot kadar vazifeşinas olan baş uşak Stevens'a da hepimiz üzülmüştük. Ne kadar olsa da Stevens bir insan fakat Klara bir insansı robot. İnsansı robotların kalpleri olur mu? Yapay zekâlı bir robota üzülebilir miyiz? Ya da üzülmeli miyiz?